

Barn av høyt utdannede får mest støtte

Foreldrene er økonomiske støttespillere for om lag halvparten av studentene, viser Levekårsundersøkelsen for studenter 2005. Yngre, enslige, heltidsstudenter og studenter med lav arbeidsinntekt får oftere støtte enn andre. Mer grundige analyser avdekker at det først og fremst er foreldrenes utdanningsnivå som er utslagsgivende for støtten, og at studentens inntekter ikke har noen betydning. Dette er interessant for den som er opptatt av den sosiale rekrutteringen til høyere utdanning.

Torkil Løwe

Denne artikkelen kartlegger omfang og fordeling av økonomisk støtte fra foreldre til studenter. Analysen tar sikte på å avdekke hva som kan ha betydning for om man får støtte, og for hvor mye støtte man mottar. Artikkelen hovedkonklusjon er at studentens alder og foreldrenes utdanningsnivå er avgjørende for støtten, mens studentens inntektsforhold og studiesituasjon ikke har direkte betydning. Datagrunnlaget er Levekårsundersøkelsen for studenter 2005, finansiert av Kunnskapsdepartementet (se bokser). Artikkelen bygger på rapporten «Studenters inntekt, økonomi og boforhold» (Løwe og Sæther 2007).

Langvarig løsrivelsesprosess

Foreldres formelle forsørgingsplikt varer til – og opphører – den dagen barna fyller 18 år. Den økonomiske løsrivelsen mellom foreldre og barn er likevel en prosess som kan være gjenstand for betydelig «uthaling», og enkelte får økonomisk støtte av foreldrene godt inn i voksen alder (Hellevik 2005). Studenter kan ventes å ha et særlig behov for bidrag fra foreldre, i og med at egne fullverdige inntekter som oftest lar vente på seg til studiene er unnagjort. Det å ta fatt på – og gjennomføre – høyere utdanning kan innebære mange år med lav eller ingen inntekt utenom lånekassens ytelser.

Undersøkelser har tidligere påvist klare sosiale forskjeller i forhold til både opptak av studielån og økonomisk støtte fra foreldre (Hellevik 2005, Fekjær 2000, Løwe 1995). Disse sosiale mønstrene eller «klasseforskjellene» kan ha betydning for målsettingen om lik rett til utdanning. Vi er derfor særlig interessert i forholdet mellom studentenes mottak av støtte hjemmefra og sosial bakgrunn uttrykt ved foreldrenes utdanningsnivå.

Foreldre er svært sjelden hovedinntektskilde ...

Det ble i Levekårsundersøkelsen for studenter 2005 stilt en rekke spørsmål om støtte fra foreldre. Blant annet ble studentene bedt om å oppgi sin «hovedinntektskilde» og «viktigste biinntektskilde» i inneværende semester. Svaralternativene på disse to spørsmålene var a) studielån og -stipend fra lånekassen b) inntekt av eget arbeid c) penger fra ektefelle/samboer d) penger fra foreldre, eller e) andre kilder. Det er svaralternativ d) penger fra foreldre vi er mest opptatt av her.

Lånekassen for utdanning er hovedinntektskilde for 63 prosent av studentene, mens inntekt fra eget arbeid er hovedinntektskilde for 22 prosent. Resten har for det meste trygd eller andre offentlige overføringer, penger fra ektefelle eller samboer eller oppsparte midler som hovedinntektskilde

Målgruppe, utvalg og intervjuperiode

Grunnlaget for analysene i denne artikkelen er omfattende intervjuer med 2 262 studenter som studerer 50 prosent eller mer av tiden. Studentene ble tilfeldig trukket fra utvalgte institusjoner for høyere utdanning i Norge, med utgangspunkt i Statistisk sentralbyrås utdanningsregister. Alle universiteter og et bredt utvalg av høyskoler er representert. Utdanningsstudenter (utenlandske studenter) er ikke med. Intervjuene foregikk i perioden februar til juni 2005, og svarprosenten var 77. Intervjuundersøkelsen er beskrevet av Gulbrandsen (2006), og analysene er nærmere omtalt av Ugreninov og Vaage (2006) og Løwe og Sæther (2007).

Hvem er studentene i utvalget?

Seks av ti i utvalget til Levekårsundersøkelsen for studenter 2005 er kvinner. Fem av ti er enslige, knapt en av ti bor hos foreldrene, fire av ti er gifte eller samboende, og vel to av ti har barn. Gjennomsnittsalderen er 28 år, en av fire er under 23 år, og like mange er over 30 år. To av tre har for tiden inntektsgivende arbeid ved siden av studiet. En god del studenter er dermed godt etablerte. Hver tredje student er tilknyttet Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Norges tekniske og naturvitenskapelige universitet eller Universitetet i Tromsø. Hver fjerde student har foreldre som begge har utdanning på universitets- eller høyskolenivå (Løwe og Sæther 2007).

(Ugreninov og Vaage 2006). Knapt 2 prosent oppgir at foreldrene er deres hovedinntektskilde, og blant studenter som bor hos foreldrene, gjelder dette 10 prosent.

... men viktig for mange likevel

Foreldre er viktigste biinntektskilde langt oftere enn de er hovedinntektskilde. Da man også her kunne svare studielån/stipend, inntekt av eget arbeid, penger fra ektefelle/samboer og andre kilder, foruten «penger fra foreldre», vil sistnevnte svar indikere at foreldrene spiller en vesentlig rolle som inntektsgrunnlag. Dette fordi hele åtte av ti uansett mottar ytelser fra lånekassen, og de fleste i tillegg har inntektsgivende arbeid (Løwe og Sæther 2007).

Til sammen gir vel en av ti studenter (12 prosent) uttrykk for at foreldrene enten er deres hovedinntektskilde eller viktigste biinntektskilde dette semesteret (tabell 1). Ser vi på enslige studenter som ikke bor hos foreldrene, gjelder det 17 prosent, mot 28 prosent blant dem som bor hos foreldrene. Selv blant gifte eller samboende studenter gir en av ti uttrykk for at foreldrene er en vesentlig inntektskilde. Vi finner ingen signifikant forskjell mellom kvinner og menn, men det er naturlig nok store forskjeller mellom yngre og eldre studenter. Blant studenter i 19–22 års alderen har 22 prosent foreldrene som viktig inntektskilde, mot 3 prosent blant studenter over 30 år.

Fire av ti har mottatt gjennomsnittlig 10 000 kroner hver

Som tabell 2 viser, oppgir fire av ti studenter at husholdningen har mottatt pengebidrag fra den nærmeste familien for å dekke løpende utgifter eller utgifter ellers (se boks). Da det her gjelder mottak *hittil i år*, og da de fleste

Tabell 1. Andel studenter som har foreldrene som viktig inntektskilde, etter bakgrunnsvariabel. 2005. Prosent

	Foreldre er hovedinntektskilde eller viktigste biinntektskilde dette semesteret	Antall studenter (alle)
Alle	12	2 262
Menn	14	910
Kvinner	11	1 352
Aldersgruppe		
19-22 år	22	573
23-24 år	14	496
25-29 år	12	607
30 år og over	3	586
Husholdningstype		
Enslig, ikke hos foreldre	17	1 121
Enslig, bor hos foreldre	28	153
Enslig forsørger	3	116
Par uten barn	8	499
Par med barn	1	373

Kilde: Levekårsundersøkelsen for studenter 2005.

Spørsmål om pengestøtte

Studentene ble stilt følgende spørsmål om de har fått økonomisk støtte fra familien og hvor mye de har fått:

- 1) Har du/husholdningen mottatt noen form for økonomisk hjelp eller bidrag hittil i år fra den nærmeste familien for å dekke løpende utgifter? (Hvis ja): Hva anslår du samlet beløp til?
- 2) Har du/husholdningen mottatt noen form for økonomisk hjelp eller bidrag hittil i år fra den nærmeste familien for å dekke utgifter ellers? (Hvis ja): Hva anslår du samlet beløp til?
- 3) Har du fått regelmessig økonomisk støtte fra din familie mens du har vært under utdanning etter at du fylte 20 år? (Hvis ja): Hvor mye fikk du i regelmessig økonomisk støtte fra din familie per år?

I analysen slås spørsmålene 1 og 2 sammen, slik at studenten regnes som mottaker av støtte til løpende utgifter *eller* utgifter ellers, dersom han/hun har svart bekreftende på minst ett av disse. Beløpene summeres også. For spørsmålene 1 og 2 er støtte som eventuell ektefelle/samboer har mottatt medregnet (for gifte/samboende gjelder spørsmålene husholdningens mottak). Vi antar at «familien» stort sett vil bety *foreldre*. Unntaket er studenter som bor hos foreldrene, som ble fortalt at spørsmål 1 og 2 gjaldt «bidrag fra den nærmeste familien *utenfor husholdningen*».

Tabell 2. Andel studenthusholdninger som har mottatt økonomiske bidrag fra nærmeste familie hittil i år til dekning av løpende utgifter og/eller utgifter ellers, og omtrentlig beløp mottatt, etter bakgrunnsvariabel. Prosent, kroner og antall mottakere

	Andel som har mottatt bidrag til løpende utgifter og/eller utgifter ellers hittil i år	Beløp mottatt hittil, til løpende utgifter og/eller utgifter ellers, gjennomsnitt, alle	Beløp mottatt hittil, til løpende utgifter og/eller utgifter ellers, gjennomsnitt, mottakere	Antall mottakere
	Prosent	Kroner		
Alle	41	4 000	9 800	905
Menn	44	4 100	10 000	396
Kvinner	39	3 800	9 500	509
Aldersgruppe				
19-22 år	56	4 800	8 500	318
23-24 år	52	4 300	8 400	253
25-29 år	41	5 000	12 000	245
30 år og over	16	1 800	12 000	89
Husholdningstype				
Enslig, ikke hos foreldre	55	4 500	8 200	607
Enslig, bor hos foreldre ¹	29	2 300	:	45
Enslig forsørger	32	3 100	:	33
Par uten barn	36	4 700	13 200	178
Par med barn	12	2 300	:	42

¹ For hjemmeboende gjelder mottak av støtte fra andre familiemedlemmer enn foreldrene.
Kilde: Levkårsundersøkelsen for studenter 2005.

hadde blitt intervjuet innen midten av vårsemesteret, kan vi nok regne med at rundt regnet annenhver student mottar støtte en eller annen gang, i alle fall i løpet av studieåret. Det er verdt å minne om at støtte som eventuell ektefelle eller samboer måtte ha eller har mottatt, her er medregnet, og at støtte fra foreldre til hjemmeboende studenter *ikke* er inkludert (se boks).

Gjennomsnittlig beløp er i underkant av 10 000 kroner blant dem som har mottatt slik støtte. Dersom vi fordekker de mottatte summene på *alle* studenthusholdningene, tilsvarer det gjennomsnittlig 4 000 kroner per husholdning. Under forutsetning av at støtten kommer noenlunde jevnt gjennom hele året, noe vi *ikke* vet, kan vi grovt anslå at hver studenthusholdning i gjennomsnitt får i underkant av 20 000 kroner *per år*. Til

sammenlikning mottar studenthusholdninger i gjennomsnitt 64 000 kroner i lån og stipend fra Lånekassen, mens median (det midterste beløpet ved sortering fra laveste til høyeste) er 80 000 kroner (Løwe og Sæther 2007).

En av fem har mottatt regelmessig støtte

Hver femte student sier at han/hun har mottatt *regelmessig økonomisk støtte* fra sin familie under studiene (se boks). De studentene som har nytt godt av slike mer stabile og vedvarende tilskudd, har i gjennomsnitt mottatt 21 000 kroner per år (Løwe og Sæther 2007). Denne støtten kommer ikke nødvendigvis (men muligens i blant) *i tillegg til* eventuelle andre pengebidrag inneværende semester.

En av ti har fått 40 000

Som vi har sett, får noen studenter støtte, andre ikke. Blant mottakerne er beløpene stort sett beskjedne, men enkelte mottar ganske store summer. Ser vi på økonomiske bidrag fra nærmeste familie *hittil i år*, har tiendedelen som har mottatt minst, bare fått småbeløp på inntil 1 500 kroner, mens den heldigste tiendedelen rapporterer summer på over 20 000 kroner. Blant dem som mottar *regelmessig økonomisk støtte*, sier ni av ti mottakere at de har fått over 4 000 kroner per år, mens en av ti mottakere har fått over 40 000 kroner (Løwe og Sæther 2007).

Foreldrene undervurderes?

Det er grunn til å spørre om tallene gir et fullgodt bilde av foreldrenes økonomiske betydning. I tillegg til at studentene vil kunne glemme penger de har mottatt, vil enkelte former for økonomisk støtte uansett ikke fanges opp av spørsmålene som er stilt. Spørsmålene vil nok gi begrenset innsikt i omfang eller betydning av at foreldrene kjøper, eller spleiser på, mindre eller større gjenstander som møbler, hvite-/brunevarer, bil eller bolig. Eller for eksempel reiser. Det å bo gratis eller billig hjemme enten innimellom, i

Studenter som har nytt godt av stabile tilskudd, har i gjennomsnitt mottatt 21 000 kroner per år.

ferier eller for den saks skyld under hele eller deler av studietiden, er en viktig form for økonomisk støtte som også kommer utenom (Løwe og Sæther 2007, Hellevik 2005, Løwe 1995).

Viktigst for de yngste

Et interessant spørsmål er hvilke forhold som virker inn på sannsynligheten for å få – og få mye – støtte. Yngre studenter får i likhet med heltidsstudenter, enslige studenter og studenter med lav arbeidsinntekt oftere støtte fra familien enn andre (Løwe og Sæther 2007). Studenter som er samboende eller gift, men som ikke har barn, mottar de høyeste beløpene – mens par med barn får sjeldnest og minst støtte (tabell 2). Det er verdt å merke seg at dette kun er *bivariate* sammenhenger, som ikke nødvendigvis indikerer hvilke forhold som påvirker sannsynligheten den enkelte student har for å få – eller få mye – støtte, når vi kontrollerer for andre forhold. Dette kommer vi tilbake til i en *multivariat* analyse hvor vi ser på flere forhold samtidig (se boks).

Forskjellene mellom ulike grupper av studenter må sees i sammenheng med at det er aldersforskjeller mellom gruppene, og at det er en «naturlig» sammenheng mellom alder og økonomiske bidrag fra foreldrene (Løwe og Sæther 2007). Flest mottakere finner vi som nevnt blant yngre studenter. Tabell 2 viser likevel at de som er noe eldre, gjerne får de høyeste beløpene. Dersom vi ser bidragene i forhold til andre inntekter, som generelt stiger kraftig med alder (Løwe og Sæther 2007), får vi likevel et klart inntrykk av at foreldrene i gjennomsnitt har mindre økonomisk betydning jo eldre studentene er. Denne sammenhengen illustreres i figur 1, som viser økonomiske bidrag fra nærmeste familie beregnet både som andel av studentens «disponible beløp» (se boks) inkludert støtte fra familien, og sett i forhold til studentens arbeidsinntekt (yrkesinntekt før skatt), i ulike aldersgrupper.

Sosiale forskjeller

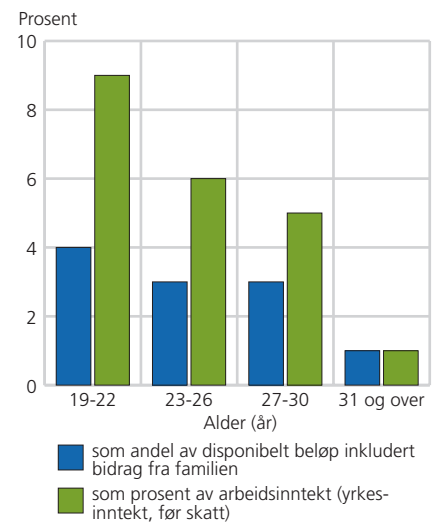
Flere studier har vist at «sosial bakgrunn», i betydningen foreldres økonomiske ressurser og utdanningsnivå, kan ha betydning for barnas sjanser til å få støtte hjemmefra i en etableringsfase (Hellevik 2005, Løwe 1995). Levekårsundersøkelsen for studenter 2005 bekrefter at både andelen som får økonomisk hjelp fra foreldrene, og mottatt beløp, øker klart med foreldrenes utdanningsnivå. Figur 2 og figur 3 viser at foreldre med *utdanning på høyskole- eller universitetsnivå*¹ – særlig når begge har det – er mer tilbøyelige til å gi støtte til barna enn foreldre som ikke har slik høyere utdanning – eller når bare den ene har det. Dette må sees i sammenheng med at høy utdanning ofte er en indikasjon på høy inntekt og andre økonomiske ressurser, og antakelig også på at man har normer som verdsetter høy utdanning.

Det er imidlertid samtidig verdt å merke seg at andelen som studerer på heltid, er høyere når én av – og særlig når begge – foreldrene har høyere utdanning (Løwe og Sæther 2007). Det samme gjelder gjennomsnittlig bruk/mottak av Lånkassens ytelser. Videre synker arbeidsinntekten – og dels også disponibelt beløp *uten støtte fra foreldrene* – med antall foreldre som har høyere utdanning, slik figur 4 viser. Tar vi med støtten fra foreldre/familie, jevnes inntektene noe – men langt fra fullstendig – ut. Det må presiseres at dette er *bivariate* forskjeller (se boks), som må sees i lys av at barn av høyt utdannede foreldre relativt ofte studerer heltid og er unge.

«Disponibelt beløp»

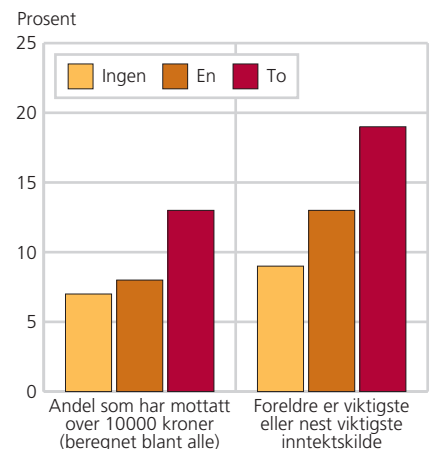
Studentens *disponible beløp* er definert som egen inntekt inkludert studielån, stipend og andre overføringer, etter at skatt og alle løpende renteutgifter er trukket fra. For en detaljert beskrivelse se Løwe og Sæther 2007.

Figur 1. Økonomiske bidrag fra familien sett i forhold til inntekter ellers, etter alder

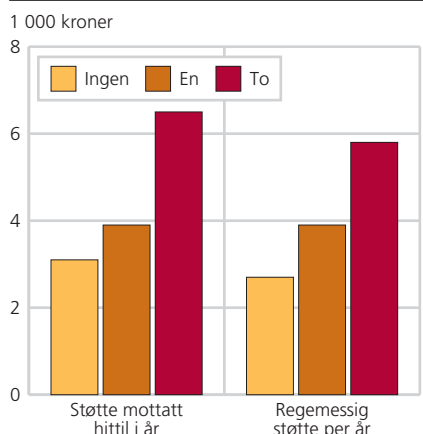
Kilde: Levekårsundersøkelsen for studenter 2005, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2. Andel som har mottatt over 10 000 kroner hittil i år fra familien, og andel som har foreldre som viktig inntektskilde, blant studenter med ingen, en eller to foreldre med høyere utdanning. Prosent

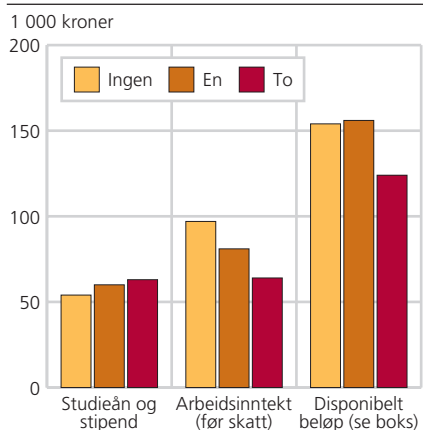
Kilde: Levekårsundersøkelsen for studenter 2005, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. Støtte fra familien mottatt blant studenter med ingen, en eller to foreldre med høyere utdanning. Gjennomsnitt 2005. 1 000 kroner

Kilde: Levekårsundersøkelsen for studenter 2005, Statistisk sentralbyrå.

Figur 4. Arbeidsinntekt, sum stipend og lån, og disponibelt beløp blant studenter med ingen, en eller to foreldre med høyere utdanning. Gjennomsnitt 2004. 1 000 kroner

Kilde: Levekårsundersøkelsen for studenter 2005, Statistisk sentralbyrå.

Får etter behov?

Man skulle kanskje tro at foreldre trer støttende til der behovet er størst. Levekårsundersøkelsen for studenter viser riktignok at studenter med lav inntekt, og heltidsstudenter, oftere mottar bidrag fra foreldrene enn studenter med høy inntekt og deltidsstudenter (Løwe og Sæther 2007). Heltids- og deltidsstudenter er imidlertid ofte to ganske ulike typer studenter. De som studerer på deltid er blant annet i gjennomsnitt 10 år eldre enn heltidsstudentene (Løwe og Sæther 2007). Og som vi har sett, er det en klar sammenheng mellom støttemottak og alder. Det kan dermed tenkes at heltidsstudenter ikke får mer støtte fordi de er heltidsstudenter (og har lav arbeidsinntekt), men *fordi de er unge*.

For å belyse forholdet mellom behov og støttemottak nærmere kreves en *multivariat analyse* (se boks), der vi kontrollerer for alder og også for andre relevante forhold. Studentens kjønn, alder, parstatus, studiested og lokalisering, om man er deltidsstudent, arbeidsinntekt, tilbakelagt studieperiode og foreldrenes utdanningsnivå er alle forhold som har *bivariat* betydning (se boks) og/eller som kan tenkes å være relevant for å motta støtte (Løwe og Sæther 2007). En multivariat analyse der disse forholdene tas i betraktning, og som er nærmere presentert i Løwe og Sæther 2007 (side 55), avdekker at bare studentens alder og foreldrenes utdanning har *selvstendig* betydning for hvor mye en student mottar av støtte. Studenter under 30 år mottar i gjennomsnitt 2 300 kroner mer enn eldre studenter, og de som har to foreldre med høyere utdanning, mottar 2 800 kroner mer enn de som har en eller ingen høyt utdannete foreldre. Beløpene gjelder støtte mottatt *hittil i år*, når de andre forholdene i modellen holdes konstant.

Foreldrenes utdanningsnivå viktigst

Vår antakelse om at det finnes en *direkte* sammenheng mellom støttemottak og *behov*, indikert ved om studenten studerer på heltid, eller om han/hun har lav arbeidsinntekt, får ingen støtte i den multivariate analysen. Heller ikke en alternativ modell der arbeidsinntekt erstattes med studentens disponible beløp (se boks) avdekker noen direkte sammenheng mellom inntektsforhold og støtte hjemmefra. Det kan dermed se ut til at foreldrenes *evne* og muligens vilje til å gi, her målt ved deres utdanningsnivå, har større betydning for barnas støttemottak enn barnas behov målt ved inntekt. Det kan imidlertid også tenkes at årsaksretningen til dels er motsatt, at barn som får støtte hjemmefra ikke trenger å jobbe nettopp *fordi* de får denne støtten.

Bivariat og multivariat analyse

En *bivariat* analyse er en undersøkelse av hvordan *to* forhold (variabler) henger sammen – eller samvarierer – uten hensyn til andre forhold. En svakhet ved en slik enkel analyse er at andre og kanskje høyst relevante forhold (som alder) kan tenkes å variere *sammen med* de forholdene vi undersøker. Dette vil svekke analysens ut-sagnskraft om «årsaker», og analysen vil ikke kunne si hvorfor det er en sammenheng. En *multivariat* analyse er en undersøkelse av hvordan *flere* forhold henger sammen, eventuelt hvordan to forhold henger sammen under hensyn til eller «kontrollert for» andre forhold (for eksempel alder), basert på en nærmere spesifisert *modell*. Vi kan da finne en mer dekkende forklaring på variasjonen i et forhold og en bedre innsikt i betydningen av visse andre forhold. En mye brukt multivariat analyseteknikk er *regresjon*, som gir et tallmessig uttrykk for hvor mye en størrelse – den avhengige variabelen – endres, gitt bestemte forandringer i modellens *forklaringsvariabler* (Lewis-Beck 1980).

Hvorvidt dette er tilfelle, kan vi ikke fastslå på grunnlag av Levekårsundersøkelsen for studenter. Beløpene studentene mottar fra foreldrene er imidlertid svært beskjedne, både i forhold til det studenter tjener på å jobbe, og i forhold til støtten de tilbys fra Lånekassen (Løwe og Sæther 2007).

At beløpene fra foreldrene er så beskjedne som de er, tilsier at barn av høyt utdannede foreldre neppe velger å ta høyere utdanning fordi de får støtte hjemmefra. Men det kan utvilsomt være en fordel å vite at foreldrene kan trå til økonomisk om det virkelig skulle knipe.

¹ Høy utdanning er her definert som utdanningsnivå 6 eller over ifølge NUS, Statistisk sentralbyrå (2000).

Referanser

Fekjær, S. N. (2000): Rike barn låner mest? *Samfunnspeilet* 6/2000, Statistisk sentralbyrå.

Gulbrandsen, T. (2006): Levekårsundersøkelse blant studenter. Dokumentasjonsrapport, Notater 2006/42, Statistisk sentralbyrå.

Hellevik, T. (2005): *På egne ben: unges etableringsfase i Norge*, Rapport 2005/22, NOVA.

Lewis-Beck, M. (1980): *Applied regression. An introduction*, SAGE Publications.

Løwe, T. og J. P. Sæther (2007): *Studenters inntekt, økonomi og boforhold. Levekårsundersøkelsen for studenter 2005*, Rapport 2/2007, Statistisk sentralbyrå.

Løwe, T. (1995): «Etableringsassistanse» – Om omfang og fordeling av økonomisk bistand til unge i etableringsfasen, Rapport 95/5, INAS (nå NOVA), Oslo.

Statistisk sentralbyrå (2000): *Norsk standard for utdanningsgruppering. (NUS-koder)*, NOS C 617.

Ugreninov, E. og O. Vaage (2006): *Studenters levkår 2005*, Rapport 22/2006, Statistisk sentralbyrå.